

Axel Emanuel Holmberg som arkeolog

Av Hjalmar Larsen

Ur Vikarvets årsbok 1940 1942

Det är nu nära 100 år sedan det arbete om Bohuslän utkom, som hade Axel Emanuel Holmberg till författare, nämligen det 1842-1845 utgivna "*Bohusläns historia och beskrifning*". Bland de ämnen rörande Bohuslän, som han här behandlar, upptar fornminnena en ej ringa plats. Men så ägnade Holmberg också största delen av sitt forskarintresse åt den nordiska fornforskningen.

Den nordiska arkeologin genomlevde vid denna tidpunkt sina genombrottsår. Fornvården hade genom fornminnesförordningen av den 17 april 1828, i vilken bl. a. prästerskapet uppmanades att medverka till de forntida minnesmärkenas fredande och bevarande, i ett flertal präster fått en god hjälp även när det gällde inventering av de fasta fornminnena och insamling av lösa fornfynd, alltså vid anskaffande av forskningens primärmaterial. Fornforskningen hade fått ny vind i sina segel genom de nya idéer, som framträdde under förra hälften av 1800-talet och vilka betydde en revolutionerande omvälvning i den arkeologiska vetenskapen. Ännu i Sjöborgs 1797 utgivna arbete om antikviteterna (1) kunde dessa ej indelas efter de olika tidsperioder, till vilka de hörde. Detta blev möjligt först genom det av dansken Vedel Simonsen år 1813 uppställda s.k. treperiodsystemet (2), enligt vilket den nordiska förhistoriska kulturhistorien kunde indelas i en sten-, en koppar- och en järnålder. Detta nordiska system blev snart antaget även av andra forskare, i Sverige tidigast år 1816 av dåvarande kemidocenten, sedermera prosten Magnus Bruzelius.

Innan systemet blev allmänt genomfört, skulle väl dröja ännu några år. Slog igenom gjorde det väl först sedan museerna i Köpenhamn genom Chr. Thomsen och i Lund och Stockholm genom Bror Emil Hildebrand blivit ordnade på grundval av detsamma.

Tillhörde Bror Emil Hildebrand, ett av de mest lysande namnen i svensk arkeologisk vetenskap, vad Djurklou i sin lilla stridsskrift "*Om svensk fornforskning*" kallar den officiella riktningen, så tillhörde professor Sven Nilsson i Lund, som av Djurklou benämns den nordiska fornforskningens nestor, den privata, riktningen. Dennes stora 1838 utgivna etnografisk-arkeologiska arbete (3), har betytt oerhört mycket för den kommande generationens synpunkter på nordiska forn forskningsproblem.

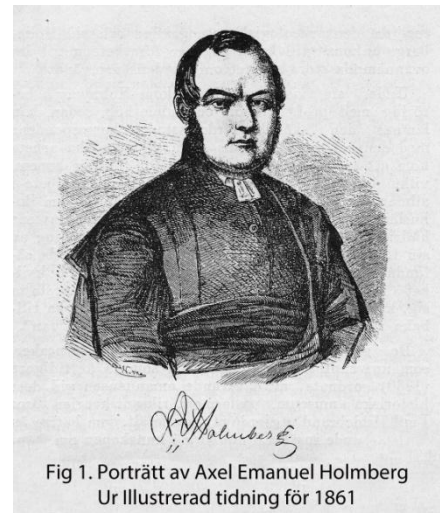
Detta gäller icke minst en av de för studiet av svenska arkeologiska problem mest intresserade bland de till den "*privata riktningen*" hörande fornforskarna, jag menar Axel Emanuel Holmberg.

(1) Inledning till kännedom af fäderneslandets antiqviteter.

(2) Udsigt over Nationalhistoriens eldste og merkligste Perioder.

(3) Skandinaviska Nordens urinvånare, ett försök i komparativa ethnografien.

Denne föddes i Stockholm den 27 april 1817 såsom son till en skomakare Lindgren men upptogs som fosterson av hemmansägare Holmberg, vars namn han tog. Efter genomgången läroverk kom han med sina fosterföräldrar till Västsverige, där det var meningen, att han skulle bli lantbrukare. En tid var han inspektör hos baron Bennet på Ströms säten vid Lilla Edet men begav sig snart till Lund (1837), där han av sin fosterfader sattes att studera teologi och också avlade prästexamen. Hans egentliga intresse låg emellertid hos fornforskningen. I Lund verkade vid denna tid som professor i naturhistoria (vid denna tid omfattande zoologi och mineralogi) den ovan nämnde Sven Nilsson. Redan 1834 hade han i inledningen till andra upplagan av sin fågelfauna framställt sina åsikter om den arkeologiska etnografin och vid Holmbergs ankomst till Lund pågick förarbetena till det ovan nämnda stora arbetet om Nordens urinvånare.

Under sin vistelse i Lund kom Holmberg i beröring med prof. Nilsson och underhöll sedan han lämnat den skånska lärdomsstaden korrespondens med denne. Sven Nilssons stora arkeologiska arbete kom att spela en utomordentligt stor roll för honom, vilket bl. a. framgår av att det är det enda arbete i allmän nordisk arkeologi han citerar i kapitlet om Bohusläns historia och beskrivning. I Skandnaviens hällristningar omtalar han direkt sin uppskattning av sin främste lärofader, när han säger: *"Vägleda sålunda af de Nilssonska forskningarnas ljus, för hvilket många fornsagans orediga skuggbilder gestalta sig, kunna vi, utan att frukta för synvilla, blicka tillbaka i den Nordiska historiens aflägnaste fjärran"*.

De goda samlingarna av nordiska fornsaker, som universitet i Lund ägde och som få år tidigare (1830) ordnats av dåvarande amanuensen vid dess historiska museum, sedermera riksantikvarien Bror Emil Hildebrand utgjorde ett studiefält, som bättre än böcker kunde insätta Holmberg i kunskapen om forntiden.

Men det var ej blott Nilssons idéer och egna museala studier, som kom att påverka Holmbergs uppfattning av Nordens forntid. Även genom en annan av universitetslärarna kom han i beröring med fornforskningen. Det var den i Tanum i Bohuslän födde professorn i grekiska, C. G. Brunius. Genom umgänget med denne, själv verksam som författare i nordiska arkeologiska ämnen, befastes Holmberg i sitt intresse. På fornforskningens område ägnade denne sig huvudsakligen åt hällristningarna, ett gebit där även Holmberg skulle göra sin främsta insats. Holmberg har dock icke så helt gjort Brunius åsikter till sina, som han gjorde med Sven Nilssons.

Tvärtom framhåller han i sin hällristningsbok (1) själv att han polemiserar mot denne. Han motiverar ytterst hovsamt sina åsikter och framhåller, att hans egen mening blivit motsagd av en och annan *"i synnerhet af den lika lärde som skarpsinnige Professor C. G. Brunius, hvarföre det är nödvändigt att här för densamma framdraga en bevisning, hvilken måste blifva desto vidlyftigare, som den riktas emot män med vidtfrejdade namn inom vetenskapernas samhälle"*.

(1.) Skandnaviens hällristningar, sid 9.

Efter att 1840- ha blivit prästvigd blev Holmberg pastorsadjunkt inom Bullarens härad. Redan två år därefter började hans *"Bohusläns historia och beskrifning"* utkomma.

Var på Holmbergs tid Ödmans Chorographia Bahusiensis *"av allmogen ansedd såsom ett orakel"*, så kan man nästan säga att bohuslänningarna av idag ha samma tanke om Holmbergs landskapsbeskrivning. Och detta med all rätt. Arbetet vann starkt erkännande från alla håll, och Dybeck ansåg det kunna tjäna till mönster för kommande författare av landskapsbeskrivningar.

I majhäftet av Runa 1841 recenserar arbetet med ord, vari man gott ännu kan instämma: *"Herr Holmberg är verkligen den fösta i vårt land, som klart insett, hvilka ämnen en fullständig beskrifning om en ort och dess folk bör upptaga. Han behandlar hvart och ett af dem med behörig utförlighet. Teckningen af landets skaplynne är mästertlig. Beskrifningarna om folkets bruk och plägseder, samt om minnesmärkena, röja alla kännaren"*.

Arbetet är indelat i en historisk del, en allmän beskrivning av landskapet samt en enskild beskrivning av de olika socknarna. Det är huvudsakligen i inledningen till historiken samt i den enskilda beskrivningen, som Bohusläns förhistoria och dess fornminnen behandlats. På sidorna VT-XIX har han gett en allmänt hållen skildring av Bohusläns äldre inbyg-

gare. Man frapperas här av den försiktighet, med vilken han talar, och den moderna synpunkt han anlägger på problemet om den första invandringen (1).

Sedan författaren gett en kort skildring av kulturutvecklingen i anslutning till Sven Nilsson, övergår han, *"då en orts fornlemningar, såsom upplysande vittnen i dess häfder, tillhöra dess historia"* (sid. XIII), till en kort beskrivning av de märkligaste slag därav, som Bohuslän äger. Härvid uppehåller han sig särskilt vid ett slag av fornlämningar, som är karakteristiska för landskapet, nämligen hällristningarna, om vilka man med Holmberg kan förundra sig över, att de först vid denna tid på allvar tilldragit sig uppmärksamheten. Holmberg visar redan i detta förstlingsarbete sin djupa förtrogenhet med detta problem inom fornforskningen.

I den enskilda beskrivningen av de olika socknarna i landskapet har mycken plats ägnats åt fornlämningarna. Av viktigare sådana torde de flesta ha beskrivits. Att ej alla kunnat medtagas är självklart, ej ens bland de då kända. Jämförelsevis få av dem ha avbildats, endast hällristningarna ha i större utsträckning medtagits.

Redan vid denna tid medarbetade Holmberg i Dybecks Runa, där ett flertal bidrag är av hans hand, såsom *"Berättelse om anställd undersökning af några ättehögar uti Nafverstads Pastorat af Bohus län"* (2), som jag närmare omnämner nedan, *"Dragsmarks Kloster"* (3) och *"Upphöjda bildverk i sten uti Bohusläns kyrkor"* (4).

(1) Se min uppsats: *Do tidigaste spåren av mänsklig bebyggelse i Bohuslän, Vikarvet 1931*, sid. 36 ff.

(2) Runa 1843. h. 3, sid. 55 - 58.

(3) Runa 1844. majhäftet. sid. 24 ff.

(4) Runa 1844. decemberhäftet. sid. 113-117.

Han blev även medlem i flera lärda sällskap och deltog i deras möten, där han framlade sina upptäckter, jfr exempelvis nedan om stenåldersboplatser på Tjörn, Orust och Stångenäs.

Sitt värv som själasörjare trivdes han emellertid ej med, och med Göteborgs konsistorie medgivande flyttade han till Stockholm som adjunkt i finska församlingen, vilket ej medförde mycket arbete för honom i hans egenskap av prästman. Sin huvudsakliga verksamhet hade han som lärare vid Rydbergska navigationsskolan och som föreläsare i arkeologi för eleverna i lantmäteristaten samt som sekreterare och ledamot i kommittén för undersökning av grunderna för städernas beskattning. Han höll även vintern 1850 offentliga föreläsningar i Stockholm om Nordbon under hednatiden, föreläsningar, som 1852-1854 utkom i bokform och som blev så omtyckta bl. a. som premier åt skolungdom, att de 1871 utkom i en ny upplaga.

Holmberg har, trots att han ej tillhörde den s.k. officiella riktningen inom svensk fornforskning, betytt, mycket ej blott som populärförfattare för den arkeologiskt intresserade allmänheten och den mognare ungdomen, han har även gjort betydande vetenskapliga insatser och under fältundersökningar tillvaratagit viktiga fynd. Jag kan, icke här gå djupare in på dessa insatser, jag kan endast nämna några få av dem som är av mera aktuellt intresse.

En synnerligen betydelsefull sida av nordisk arkeologisk forskning, som fått en viktig del av sitt material genom Holmberg, var frågan om de äldsta människorna i Sverige. Holmberg var nämligen den förste, som uppmärksammade fyndet av ett par människoskelett i en skalbank på Stångenäs. Han skriver därom (1): *”ett numera ganska bekant fynd, som jag år 1843 var nog lycklig att göra vid gården Röe, 2 mil från Lysekil. Det bestod af tvenne skelett, liggande i en snäckbank, 100 fot öfver hafsytan, och som tydligen visade sig hafva blifvit der icke begravna, utan att deras ägare drunknat den tid denna del af kusten stod under vatten och derefter blifvit af hafsvågorna öfversköljda med musselskal, hvilkas lager ännu lågo orubbade”*.

Skallarna sändes till. professor Sven Nilsson och befinner sig ännu delvis i Lunds universitets samlingar. Visserligen insåg varken Nilsson eller Holmberg dessa skeletts stora betydelse, även om fyndet ständigt återkommer i litteraturen. Först sedan R. Hägg i en uppsats 1924 i Geologiska föreningens förhandlingar visat, att den skalbank, i vilken skeletten hittats, tillhörde en tidig del av Ancylustiden, upplevde skallarna sin renässans. En undersökning av Furst publicerad i Fornvännen 1925 visade, att intet hindrar att Stångenäskranierna inrangeras inom den nordiska rastypens variationsbredd. Härmed har man alltså kunnat visa, att samma ras som lever i Sverige i våra dagar funnits i Bohuslän redan under tidig del av ancylustiden. (2).

Holmberg var föregångare även på en annan punkt av svensk fornforskning. Han var nämligen den förste svensk, som upptäckt spår av en stenåldersboplatz. I Det kongelige Nordiske Oldskrifts-Selskabs Aars-benetning 1844 (3) står i förhandlingarna från januarimötet:

(1) Nordbon under hednatiden, I. sid. 75.

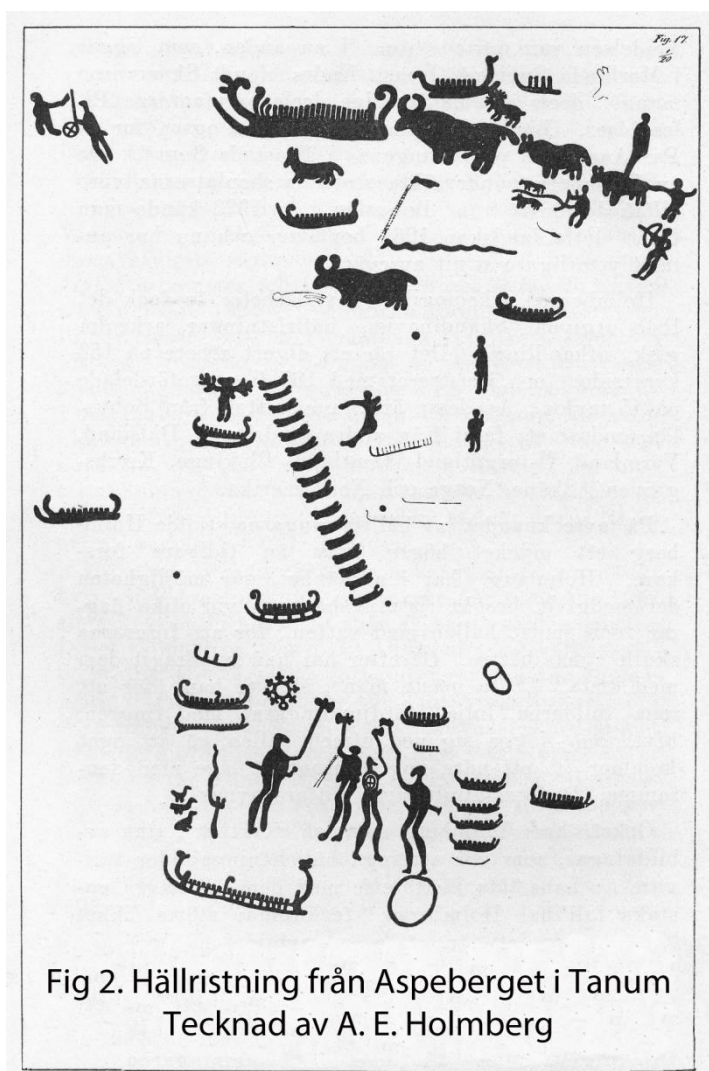
(2) För utförligare uppgifter härom hänvisas till Vikarvet 1931, sid. 40-41 och 66-67.

(3) Antiquarisk Tidskrift. 1843-1845. Köbenhavn 1845. sid. 107.

”Pastor Holmberg till Tjörn ved Kongelf tog Anledning av H. K. H. Praesidentens i April-Mödet bekjendtgjorde Opdagelse paa Egö ved Korsör af et Verksted for Flintredskabers

Forfaerdigelse til at oplyse om, at lignende store Samlinger af Flintflaekker ikke sjeldne findes i Bahuslän. En saadan fandt han 1841 paa Tjörn i Stenkyrka Sogn, hvor iblandt en utallig Maengde Flaekker eller Skaerver laa et Par mislykkede Landsespids af Flint, som under Udarbeidelsen vare gaaede itu. I en anden, som ligger i Morlanda Sogn paa Oroust, findes blandt Skaervenie mange deels ganske faerdige deels lialvfaerdige Pilespids. Lignende Opdagelse gjordes ogsaa for et Par Aar siden paa Stångenäs i Brastads Sogn”.

De av Holmberg undersökta stenåldersboplatserna var alltså de första från Bohuslän. År 1923 kände man från detta landskap 1268 boplatser och nu har antalet ytterligare stigit avsevärt.

Holmbergs arkeologvika huvudarbete är dock det 1848 utgivna *"Skandinaviens hällristningar, arkeologisk afhandling"*. Det är ett digert arbete på 153 kvartsidor och illustrerat med 165 figurer fördelade på 45 tavlor. Av dessa är huvudparten från Bohuslän, endast ett fåtal från andra landskap: Dalsland, Värmland, Östergötland, Jämtland, Blekinge, Kiviksgraven i Skåne, Norge och Nordamerika.

På avtecknandet av hällristningarna ställde Holmberg ett mycket högre krav än tidigare forskare. Holmberg har i allmänhet, när möjligheten det medgivit, besökt ristningshällarna vid olika dagar och spolat hällen med vatten, för att figurerna skulle synas bättre. Därefter har han uppdragit dem med krita. *"Ofta måste man"*, skriver han, *"för att reda bilderna, följa fördjupningarna med fingren, äfvensom lägga sig ned utmed hällen, så att ögat kommer i ett nära nog horisontellt läge med densamma, då föreställningarna lättare synas"*.

Också har Holmberg nått en exakthet i sina avbildningar, som gör att inga hällristningsbilder tidigare än hans tåla jämförelse med dem. I några enstaka fall har Holmbergs teckningar större likhet med originalet än t.o.m. avbildningarna i det långt senare utkomna arbetet Bohusläns hällristningar av en så utmärkt avtecknare som Baltser. I en liten uppsats i denna tidskrift (1) har jag närmare belyst ett dylikt fall.

(1) Några plogbilder på Bohuslänska hällristningar. Vikarvet 1933. Sid. 3 ff.

På grund av en del olika skäl anser Holmberg hällristningarna vara gjorda under senare delen av järnåldern (500-900 e.Kr.). Denna datering bygger han dels på positiva grunder, dels på negativa.

”Att nämnda fornlemningar icke böra tillskrifvas Skandinaviens uräldsta bebyggare, de med metaller okända vildarne, synes deraf att de förra icke äro utarbetade med, sten. Att flintredskap då ej kommit till användning, bevisar författaren. Övertygande. Han har nämligen undersökt jorden omkring vissa ristningar och inte funnit en enda skärva av flinta. Mera avgörande bevis att ristningarna är yngre än stenåldern lämnar deras innehåll. Så påpekar förf. exempelvis, att på hällristningen Tab. 6 och 7, fig.17 (se denna uppsats fig. 2) finns en man, som kör en tvåspänd plog. Åkerbruk skulle enligt prof. Nilsson ej finnas under stenåldern (ett som nutiden vet felaktigt påstående), alltså måste hällristningarna vara yngre. Och vagnar och skepp, som ständigt avbildas på hällristningarna, låta ej tänka sig hos vildar sådana som stenåldersmänniskorna.

Men härmed anser förf. endast ha bevisat, att ristningarna gjorts, först efter stenåldern. Att det är fråga om järnåldern och ej bronsåldern är ett påstående, för vilket riktighet bevis hämtas från de på hällristningarna avbildade vapenformerna. Svärd och yxor på bilderna anser Holmberg helt överensstämmande med dylika järnvapen. Hällristningarna skulle alltså tillhöra järnåldern.

Emellertid träffar man i de sydsandinaviska museerna icke sällan bronsknivar med inristade skeppsfigurer, ett faktum som Holmberg icke negligerar, men förklarar med den ännu på hans tid gängse upp-

fattningen, att bronsen i Danmark och Sydsverige varit i bruk även sedan järn varit känt längre norrut. På samma sätt bortförklaras de om hällristningsfigurer påminnande bilderna på gravväggarna till den bronsåldern tillhörande Kiviksgraven i Skåne.

Som bekant vet man numera, att åtminstone större delen av hällristningarna tillhöra bronsåldern. Och dock är det intet att anmärka på Holmbergs slutledningsförmåga. På grundval av de förutsättningar, som stod honom till buds, måste han komma till sitt resultat.

Nu använder vi samma forskningsväg som han. När Holmberg säger att *”det förnämsta beviset för dessa ristningars förläggande inom hednatiden ligger ändtligen däruti, att på dem aldrig förekomma spår af runor eller annan bokstafsskrift”*, så kommer detta faktum nutida forskare att föra hällristningarnas minimiålder minst 500 år längre tillbaka, i tiden. Holmberg använde vapenbilderna såsom bevis för att hällristningarna tillhörde järnåldern. Just denna art av bilder tvingar Hildebrand (1) till övertygelsen att de tillhöra bronsåldern. Denna olika uppfattning beror på, att Holmbergs teckningar i dylika för slutsatser av detta slag viktiga detaljer ej voro tillräckligt trogna. Under en resa i Bohuslän 1872 hade Oscar Montelius (2) tillfälle att studera några av hällristningarna i Tanums och Vette härader och fann då, att en av Holmberg avbildad yxa på en hällristning vid Vitlycke i Tanum, som, lätt kunde förleda till antagandet, att det måste vara fråga om en järnyxa, i själva verket lika gärna kunde föreställa en stenylxa.

(1) Bror Emil Hildebrand. Till hvilken tid och hvilket folk böra de svenska Hällristningarna hänföras? Antikvarisk tidskrift för Sverige. II (1869). sid. 417 ff.

(2) Bohusläns hällristningar. Boh. Bidrag. H. 2 (1875)- sid 146-163.

Vad betyda hållristningarna? På den frågan ha lämnats ytterst varierande svar. När de på 1600-talet upptäcktes, uppfattades de som skämtbilder inhuggna, av sena tiders stenhuggare, en uppfattning som för övrigt på sina håll på Holmbergs tid delades även av allmogen. Så berättas t.ex. från Hogdal, att Karl XII under sin vistelse där skulle förfärdigat de därvarande hållristningarna, *"då han ingenting annat hade att göra"* (2). Holmberg upptar den frågan till grundlig behandling och framlägger en mängd skäl för sin åsikt, att de utgör en bildskrift, som omtalar historiska tilldragelser, även om han anser det *"icke vara möjligt att sätta dessa ifrån traditionen numera isolerade ålderdomslemningar i samband med några kända historiska detaljer"*. Han lämnar en mängd exempel på, hur liknande historiska framställningar i bild under senare delen av järnåldern och under medeltiden skett på sköldar, på sömnader och broderier, på täcken och tapeter, på husgeråd och i trätavlor. Vid jämförelse mellan dylika bildframställningar och hållristningarna kommer Holmberg till följande slutledning (2) :

"Äfven den ytligaste granskning af hållristningarnes företeelser öfvertygar oss om att de äro en bildskrift i egentligare mening, än detta kan sägas om en historieteckning i allmänhet. Här upptäckes ett förhållande figurerna emellan, som skenbarligen innebär en bestämd betydelse. På flera ser man tydligen uttryckt en tidsföljd i handlingen. Figurer förekomma, som omöjligen kunna betyda hvad de föreställa, utan nödvändigt, måste äga en symbolisk bemärkelse, hvilket i synnerhet gäller en mängd godtyckliga bilder, hvilka icke äga några kända motsvarigheter i verkligheten. Genom dessa och andra iakttagelser finner man lätteligen art de, såsom bildskrift, ämnad att bevara minnet af en viss händelse, icke att egentligen uttrycka någon viss tanke, höja sig vida öfver de råa drag deraf som man finner hos vilden, men tillika att de icke kunna jämföras i fullkomhghet med t.ex. Egyptens hieroglyfer."

(1) Bohusläns historia och beskrifning. II, sid. 171. 2).

(2) Skandinavien hållristningar, sid. 28.

Holmbergs tro att ristningarna illustrera historiska händelser - även om *"det alltid måste blifva omöjligt att numera länka hållristningarnas föreställningar till några kända fakta ur detaljhistorien, med mindre man ville uppbjuda alla gissningsförmågans resurser, utan att ändå komma till något ens sannolikt resultat"* - är lätt bestickande och delades ännu av en så framstående forskare som Oscar Montelius. Och dock är den numera i stort sett övergiven. Nuvarande forskare såsom Oscar Almgren, Gunnar Ekholm och Artur Norden sätter hållristningarna i förbindelse med religiösa föreställningar och anse, att bilderna inristats antingen vid nyttokulten till de levandes tjänst eller ock i döds-kulten för att lända de döda till godo. En detaljtolkning är emellertid lika svår att göra i dag som på Holmbergs tid.

Holmberg var även, självfallet för en forskare av hans läggning, en framstående fornsakssamlare. Redan 1840 började han sin samlarverksamhet i Bohuslän. Han nådde så småningom enligt egen uppgift (3) enbart bland föremålen av sten upp till en numerär av 1500 stycken. Men samlingen omfattade även vackra fynd från bronsåldern och järnåldern. Större delen av sina samlingar sålde han till Statens historiska museum, där de återfinns under nr. 1270 (inkommen 1846) och 2898 (förvärfvad 1861). Ett litet urval av diverse föremål ur dessa samlingar ordnade med stenåldersredskap överst och därunder föremål från bronsåldern har jag avbildat på fig. 3. Föremål från järnåldern ur Holmbergs samlingar återfinnas på fig. 4.

(3) Bohusläns historia och beskrifning, uppl. 2 1867, sid 7.

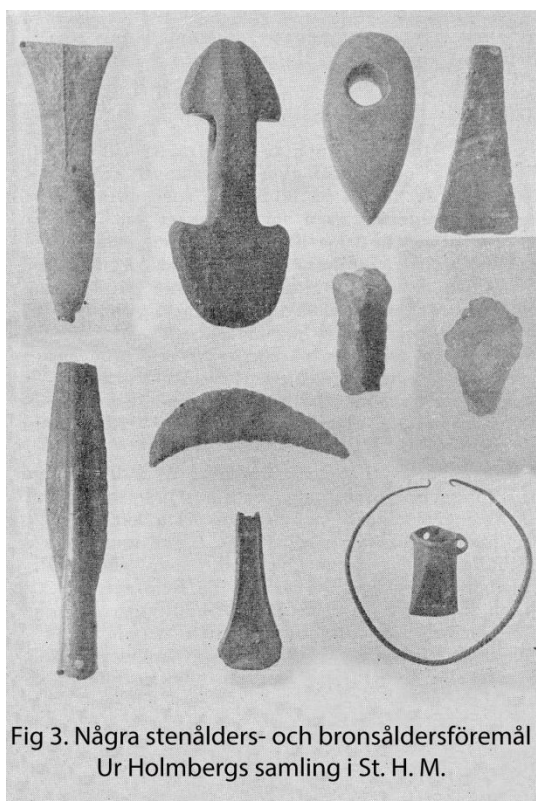

Fig 3. Några stenålders- och bronsåldersföremål
Ur Holmbergs samling i St. H. M.

En del föremål har Holmberg även överlämnat till andra museer. Så finns t.ex. i Lunds Universitets historiska museum under inventarienumret 10882 den vackra armring av brons från vikingatiden, vilken hittats i en forngrav vid Hjærtums Skee i Inlands Torpe härad.

Att han var en arkeolog, vilken förstod att med spadens hjälp berika sitt vetande, har Holmberg visat flerfaldiga prov på. Visserligen synes han ofta ej lämnat berättelse om sina grävningsundersökningar, men i de fall, där grävningsberättelse finns, visar han sig vara en iakttagare, som skulle försvara sin plats ännu i dag. Ett exempel på hans undersökningars kvalitet ger han i Runa för 1843, där han publicerat en *"Berättelse om anställd undersökning af några ättehögar uti Naverstads Pastorat af Bohus Län"* (1).

Det är en omsorgstull, gjord beskrivning såväl av gravarnas utseende som av innehållet i dessa från romersk järnålder härstammande gravar. Jag kan icke här gå närmare in på innehållet i hans berättelse, men jag måste passa på. tillfället att rätta ett misstag, som Holmberg gjort sig skyldig till. De i berättelsen (1) omnämnda ovanpå bensamlingarna funna

Fig 4. Några föremål från järnåldern
ur Holmbergs samling i St. H. M.

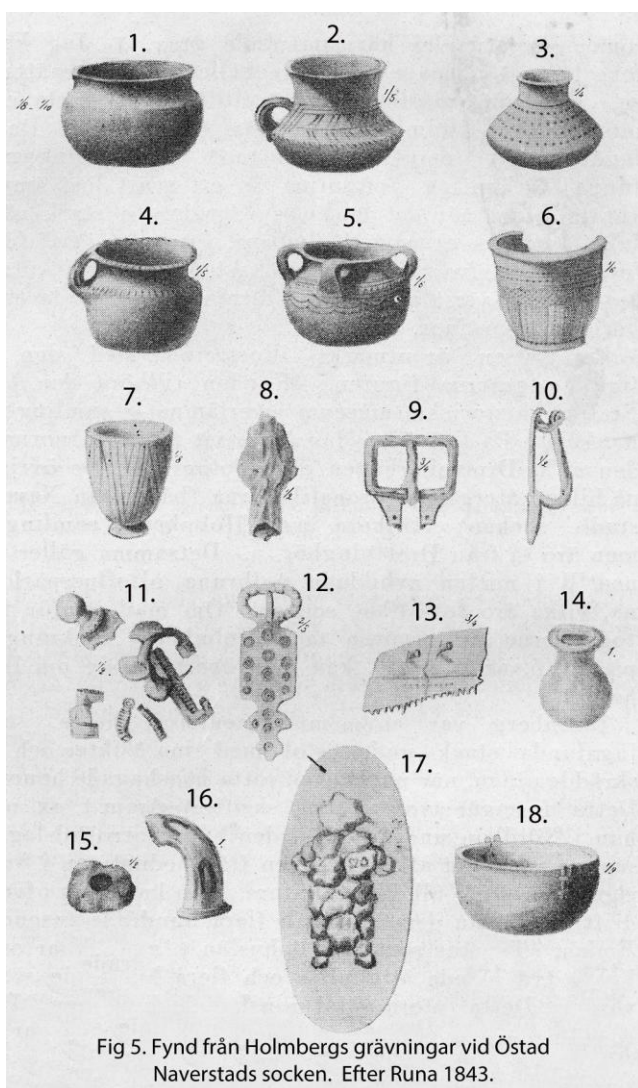

Fig 5. Fynd från Holmbergs grävningar vid Östad
Naverstads socken. Efter Runa 1843.

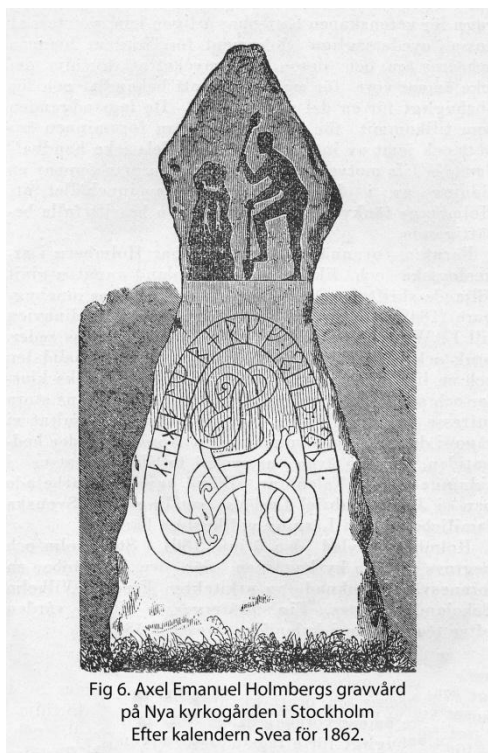

Fig 6. Axel Emanuel Holmbergs gravvård
på Nya kyrkogården i Stockholm
Efter kalendern Svea för 1862.

trekantiga remsorna av ett svart löst ämne (harts), som när det brännes, sprider en stark vällukt, är dock ej som Holmberg, förmodar *"en oförbränd öfverlevfa av å bålet kastadt rökverk"*, utan hartsen har varit använd för tätning av laggade träkärl och spåntinor.

Berättelsen är utmärkt illustrerad med den i fig. 5 återgivna figuren. Fynden tillhöra den till Statens historiska museum överlämnade samlingen, nr. 1270. På fig. 4 har jag återgivit två av urnorna i den s.k. Drottninghögen efter fotografi. De övriga på bilden återgivna bronsfibulorna (båda från Naverstads socken) tillhöra även Holmbergs samlingar men är ej från Drottninghögen. Detsamma gäller de nedtill i mitten avbildade gulbruna glasflusspärlorna, vilka är från Skee socken. Om man jämför fotografierna av urnorna med Holmbergs teckningar på, fig. 5, nr. 5 och 6, kan man övertyga sig om likheten.

Holmberg var en temperamentsfull herre, som ingalunda stack under stol med sina åsikter och ej

skrädde orden, när något med rätta misshagade honom. Detta framgår även av hans skrifter, såsom t.ex. när han i Nordbon under hednatiden (2) om fornvårdslagen säger: *"Antalet af grafminnen från hednatiden i Sverige öfverstiger all föreställning. Man kan utan öfverdrift uppskatta dem ända till flera hundra tusende. Endast Tanums socken i Bohuslän t.ex. räknar omkring tvåtusende ättekullar och flera hundra stenvårdar. Detta stora antal minskas dock årligen. Detgår i detta fall en förödelsestorm över vårt land. Utan gagn för vetenskapen bortsopas årligen hundra delar af dessa ovedersägliga dokument för Nordens historia och dess ära, och derom vore mycket att förtälja, om icke ämnet vore för smärtsamt att behandla och för obehagligt för en del auktoriteter. De lagstadganden som tillkommit för att skydda våra fornminnen äro nätt och jemt av intet värde, då de dels icke handhavas och dels motverkas af andra"* Om man öppnar en tidning av i dag, ser man snart av innehållet, att Holmbergs tankvärda ord tyvärr ännu har sitt fulla berättigande.

Förutom ovan nämnda arbeten har Holmberg i arkeologiska och likartade ämnen bland annat utgivit följande skrifter: Om Skandinavien och dess innebyggare (1849), som utgör tillägg rörande Skandinavien till L. Westerbergs "Europeiska nationer, dess seder, bruk och klädesdräfter". Stockholm 1848; Haslidalen och en liten färd i Schweiz (1851); Dragsmarks kloster och sagan, om Axel och Valborg (1856). Hans stora intresse för folkbildning vars fullödiga resultat vi såg i det ovan omnämnda verket Nordbon under hednatiden, gav sig även uttryck i talrika uppsatser i tidningar och kalendrar. "Bland annat medarbetade han i Jotan Gabriel Carléns samlingsverk Svenska familjeboken och Läsning vid husliga härden.

Holmberg avled den 6 juni 1861 i Stockholm och begravs på Nya kyrkogården, där den 18 oktober en minnesvård tecknad av arkitekten Fredrik Vilhelm Scholander restes. Fig. 6 återger en bild av vården efter teckningen i kalendern Svea för 1862.

(1) Runa 1843. h. 3, sid. 56.

(2) Sid. 300-301.